IS-SANTWARJI TAL-PALESTINA:

FEJN MIETET U FEJN GIET MIDFUNA MARIJA SS. MA?

X.

FIS-SENA 1852 Klement Brentano ppublika "Il-Ħajja tal-Madonna", kif ġiet lilu ddettata mis-Soru Agostinjana Katerina Emmerich (+1820), li qalet li ġiet lilha murija fil-viżjonijiet straordinarji tagħha. Il-pubblikazzjoni ta' din il-ħajja tal-Madonna qanqlet fost l-istudjużi problema serju, li aħna nistgħu niġbruh f'mistoqsija qasira: "Fejn mietet u fejn ġiet midfuna l-Madonna?" Fil-ħajja ta' Emmerich jingħad li l-Madonna għaddiet l-aħħar jiem ta' ħajjitha ma' l-Appostlu San Ġwann fil-belt ta' Efesu, fejn ukoll mietet u ġiet midfuna. It-tradizzjoni kważi unanimi tal-kittieba u ta' l-ewwel insara żżomm li Marija Santissima għexet flimkien ma' l-Appostlu San Ġwann f'Ġerusalem, fejn mietet u fejn ukoll ġiet midfuna sakemm ġisimha ġie mtella' mill-anġli fis-sema.

F'dan id-daqsxejn ta' artikolu rridu niflu sewwa dawn l-affermazzjonijiet qabel ma ngħaddu biex nitkellmu fuq iż-żewġ Santwarji li jinsabu f'Ġerusalem u li jridu jfakkru tabilħaqq il-ġrajja tal-mewt u tad-difna tal-Madonna.

IL-VANĠELU U L-MADONNA

Nibdew biex ngħidu li l-Vanġelu Mqaddes ma jagħtina l-ebda ħjiel sabiex naqtgħu din il-kwistjoni storika, għax kif kulħadd jaf huwa jżomm skiet perfett fuq l-aħħar snin tal-ħajja ta' Marija SS.ma. U dan is-skiet ma jgħaġġibniex, għax ftit u xejn tkellmu l-Evanġelisti fuq il-Madonna. L-ewwel żewġ kapijiet tal-Vanġeli ta' San Luqa u San Mattew ipoġġu lill-Madonna bħala l-figura ċentrali ta' l-istorja tagħhom. Imma mbagħad ftit jew xejn. It-tliet Sinottiċi jsemmu l-fatt kurjuż ta' meta xi ħadd resaq lejn Ġesù u qallu li ommu u ħutu xtaqu jkellmuh u li Ġesù weġibhom li ħutu u ommu huwa min jagħmel ir-rieda t'Alla (Mark 3, 31-35; Matt. 12, 46; Luqa 8, 19); San Ġwann ikellimna fuq il-preżenza ta' Marija fit-tieġ ta' Kana (Ġov. 2, 1-13) u fuq il-Kalvarju ibid. 11, 25-27). Imbagħad San Luqa fl-Atti ta' l-Appostli jtarrfilna li Marija SS.ma kienet tinsab miġbura flimkien ma' l-Appostli fiċ-Ċenaklu mehdija fit-talb tistenna l-miġja ta' l-Ispirtu s-Santu (Atti ta' l-Appostli, 1, 14), u xejn aktar

Mela l-istorja u t-tradizzjoni jridu jsibu tarf ta' dawn il-problemi. Xi ħadd li qara l-ħajja tal-Madonna ta' Emmerich fittex li jagħti sura xjentifika lill-għajdut tagħha. Hekk għamel is-saċerdot Gouget li fl-1881 mar personalment f'Efesu biex jara jekk id-deskrizzjoni tal-belt, kif mogħtija minn Katerina, taqbilx perfettament mar-realtà u sab li taqbel. Mons. Timoni kiteb li f'Penaghia Kapuli, belt li qiegħda xi sitt mili 'l hemm minn Efesu, instabu l-fdalijiet ta' dar li aktarx kienet dik tal-Madonna.

Għalina dawn ir-raġunijiet weħidhom ma jaslux iwaqqgħu t-tagħlim li skond Heidet-Pirot jaqbel għal kollox "mal-kronoloġija, l-arkeoloġija, it-topografija, il-ġeografija u mal-konklużjonijiet ċerti ta' l-istorja u ta' kull xjenza pożittiva." Għalhekk l-aqwa esegeti u storiċi ekkleżjastiċi, bħal Lagrange, Duchesne, Le Camus iżom-

nu li Marija SS.ma mietet tassew ġo Ġerusalem, ġiet midfuna ħdejn il-Ġetsemani, u minn hemm ittajret għassema.

IL-MADONNA U ĠERUSALEM

Se nġibu xi ftit mir-raġunijiet li minħabba fihom inżommu aħna wkoll din it-teorija. U l-ewwel raġuni hija ta' **xejra psikoloġika.** Kif seta' jkun qatt li Marija SS.ma titbiegħed minn dik il-belt imqaddsa ta' Ġerusalem, fejn personalment kienet xhieda tattbatijiet u tal-mewt ta' Binha Ġesù?

ma jitwemminx. Issa dawn il-kotba jitkellmu, a) fuq l-aħħar snin tal-ħajja tal-Madonna li hija għaddiet filbelt ta' Ġerusalem fost il-qima u l-imħabba ta' l-ewlenin insara; b) fuq ilmewt tagħha li ġrat probabbilment fuq il-muntanja ta' Sijon, ħdejn iċĊenaklu; c) fuq l-Appostli li kienu madwarha waqt il-mewt tagħha; u d) fuq id-dfin tagħha ħdejn il-Ġetsemani.

Din il-kitba taqbel ħafna max-xhieda ta' ħafna pellegrini li marru fissekli V u VI iżuru l-qabar tal-Madon-

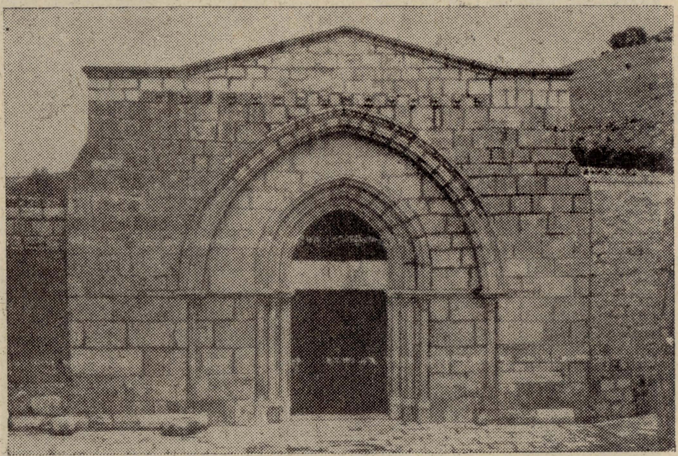

Il-qabar fil-Ġetsemani fejn ġiet midfuna l-Madonna u li minnu telgħet is-Sema bir-ruħ u l-ġisem.

Irridu naħsbu li hija qatt ma setgħet tinfatam minn dik it-triq tal-Passjoni, li hija ta' sikwit kienet iżżur u li tat bidu għal dik id-devozzjoni qaddisa li llum aħna nsibu bl-isem ta' Via Sagra?

It-Kotba Apokrifi Marjani, li jlaħħqu mal-għoxrin u li huma miktuba b'ilsna differenti, bħal ngħidu aħna s-Sirjak, il-Koptu, il-Grieg, l-Armen, u li xi wħud minnhom huma qodma ħafna għax jaslu sas-seklu III, jagħtuna ċertu fond storiku li ma jistax

na fil-wied ta' Ġosafat, ħdejn il-Ġetsemani, imqiegħed fil-knisja mibnija fuqu. Forsi wieħed jistagħġeb kif din it-tradizzjoni ma tibdiet mill-ewwel żmien wara l-mewt tal-Madonna. Imma għandna nkunu nafu li dawn iżżewġ postijiet storiċi sa mill-qedemnett waqgħu f'idejn il-komunità Lhudija - Nisranija tal-Palestina, li kienet miżmuma bħala eretika mill-Knisja, u għalhekk ħadd mill-ewlenin insara ma kien imur iżur dawn il-postijiet imqaddsa.

Xi ngħidu fuq il-fdal ta' dik id-dar ta' Panaghia Kapuli li ġiet identifikata bħala d-dar tal-Madonna? Ngħidu li ma huma fdal xejn ta' dar ta' l-ewwel seklu, imma huma l-fdal ta' knisja Bizantina.

kiteb lill-Efesini bejn is-snin 61-63, u lil Timotju bejn is-snin 64-67 ma jsemmu xejn lil San Ġwann. San Pawl ma kienx se jagħżel lil San Timotju Isqof ta' Efesu, kieku Isqof ta' dik il-belt kien San Ġwann.

L-ASSUNTA fil-qawma Tagħha bir-ruħ u l-ġisem mill-qabar tal-Ġetsemani.

San Ġwann mar tassew Elefu u għammar hemm. Imma dan sar żgur wara s-sena 67 wara l-mewt ta' l-Appostlu San Pawl, u għalhekk żgur wara l-mewt tal-Madonna. L-Atti ta' l-Appostli jissopponu li l-Evanġelista San Ġwann kien għadu Ġerusalem fis-sena 50, filwaqt li l-Ittri li San Pawl

FEJN MIETET IL-MADONNA

Minn dak li ktibna s'issa wieħed malajr jinduna li l-Madonna ma ġietx midfuna fejn mietet. Il-Madonna mietet ħdejn iċ-Ċenaklu, fejn għexet sa minn dawk il-jiem li hija flimkien ma' l-Appostli għammret tistenna l-miġja ta' l-Ispirtu s-Santu. San Sofronju,

Patrijarka ta' Ġerusalem (634-638), kiteb li hu nxteħet għarkobbtejh iqim il-ġebla li fuqha mietet il-Madonna. Hemm inbniet daqsxejn ta' kappella. Meta l-Kruċjati daħlu Ġerusalem hemm bnew Bażilika kbira u f'waħda min-navati tagħha tellgħu kappella fejn it-tradizzjoni żammet li mietet il-Madonna. Biż-żmien kemm minħabba l-persekuzzjonijiet, kemm minħabba l-liġijiet ħorox tal-Misilmin, din innaħa tal-Bażilika tal-Kruċjati ġiet minsija għal kollox u lanqas ħasbu biex jerġgħu jibnuha meta r-Reġina Sanċja ta' Napli riedet minn butha tibni mill-ġdid il-Bażilika taċ-Ċenaklu. Meta l-Imperatur tal-Ġermanja, Guliermu II, mar fl-1989 iżur l-Art Imqaddsa tal-Palestina huwa xtara dik il-biċċa art fejn, skond it-tradizzjoni, kienet mietet il-Madonna u taha bħala rigal lill-kattoliċi Tedeski. L-għaqda "Pro Palestina" ta' Kolonja ħadet ħsieb fl-1900 tibda tibni Bażlika kbira fuq l-istil tas-Santwarju ta' Aix-la-Chapelle, b'arkitettura romantika għall-aħħar fuq disinn tal-perit Neriku Renard ta' Kolonja. Il-knisja ta' fuq għandha l-abside, il-paviment u l-kappelli tal-ġenb kollha mżejnin bil-mużajk sabiħ u b'opri tal-bronz li ġew disinjati minn żewġ Patrijiet Benedittini, P. Radbord Commandeur u P. Mawrizju Gisler, u mwettqa miċ-ċelebri możajċista Bernardu Gauer. Fil-kripta, fin-nofs eżatt quddiem l-artal tal-mewt ta' Marija, hemm l-istatwa kollha rħam ta' Marija fir-raqda tal-mewt, kif pinġiha P. Radbord Commandeur u kif ġiet skolpita minn Fr. Xmun ta' Marija Laach. Din il-Bażilika, flimkien mal-kunvent ta' ma' ġenbha, qiegħda f'idejn il-Patrijiet Benedittini ta' Beuron, li ħadu ħsieb jerġgħu jibnuha mill-ġdid wara li ġarrbet ħsarat kbar bil-bumbardamenti ta' l-aħħar gwerra.

IL-QABAR TAL-MADONNA

Is-Santwarju l-ieħor li minnu rridu nitkellmu huwa l-knisja fejn jinsab il-qabar tal-Madonna, imsejħa għalhekk il-Knisja ta' l-Assunzjoni, biex tasal għaliha trid taqsam il-wied taċ-Cedron, iddur ma' jdek ix-xellugija biex iġġib quddiemek bieb ta' knisja li ma hi knisja xejn għax il-bieb jagħti għal bitħa kbira, fejn issib portiku, tinżel 48 tarġa kbar u mdallmin li jdaħħluk f'wasgħa kbir fejn hemm il-kappella li taħbi l-qabar li laqa' l-ġisem tal-Madonna qabel ma ttajjar għassema.

L-ewwel knisja fuq il-qabar tal-Madonna aktarx ġiet mibnija qabel is-sena 431, sena li fiha nżamm il-Konċilju ta' Efesu, għax il-**Breviarius** ta' Ġerusalem, li ġie miktub qabel is-snin 417-439, igħidilna li fil-wied taċ-Ceddon "tidher il-Bażilika ta' Santa Marija, li fiha l-qabar tagħha". F'din il-knisja San Ġwann Damaxxenu (+754) żamm it-tieni prietka tiegħu fuq il-mewt tal-Madonna u t-tlugħ tagħha fis-sema. Billi din il-knisja kienet mibnijata ħt l-art, kif jidher mill-kwantità ta' tarāġ biex tilħaqha, ftit u xejn ġarrbet ħsara matul il-gwerer Persjani. Imma dak li ma ġarax matul dawn l-invażjonijiet, ġara fi żmien ir-Re Hakem (1010). Meta daħlu l-Kruċjati f'Ġerusalem, huma fittxew li jsewwu l-ħsara tal-knisja, u għalhekk bnew ukoll monasteru għall-Benedittini ta' Cluny. Metad awn il-patrijiet telqu minn Ġerusalem, il-monasteru tagħhom ġie mwaqqa', imma l-knisja baqgħet sħiħa għax ukoll il-Musulmani kellhom qima u rispett kbir lejn il-Madonna.

IL-FRANĠISKANI U L-KNISJA TA' L-ASSUNZJONI

Fis-sena 1363 il-Knisja tal-Madonna waqgħet f'idejn il-Patrijiet Fran-

ġiskani. Imma, kif ġara tista' tgħid fl-istorja ta' Santwarji oħra, bl-intrigi tax-Xiżmatiċi, huma ġew imkeċċija minn dan is-Santwarju għal kollox fl-1757, meta l-knisja għaddiet f'idejn il-Griegi, l-Armeni u l-Abissini.

Il-qabar tal-Madonna qiegħed f'kappella kwadra b'koppla li bilkemm tidher minħabba d-dlam li hemm. Il-faċċata tal-kappella li tinsab moħbija wara artal li qiegħed f'idejn il-Patriħlu jżuruha u jgħidu hemm ħames Pater Nostri.

Għidna li biex tinżel iżżur il-kappella fejn jinsab il-qabar tal-Madonna trid tinżel taraġ twil u wiesa' u fuq kollox mudlam. Il-Patri Grieg li jkun għassa mal-bieb tal-knisja jagħtik xemgħa żgħira biex tkun tista' tinżel ħieles dan it-taraġ. Issa matul iż-żmenijiet, 'l hinn u 'l hawn ġew mibnija xi kappelli żgħar dedikati lil xi Qad-

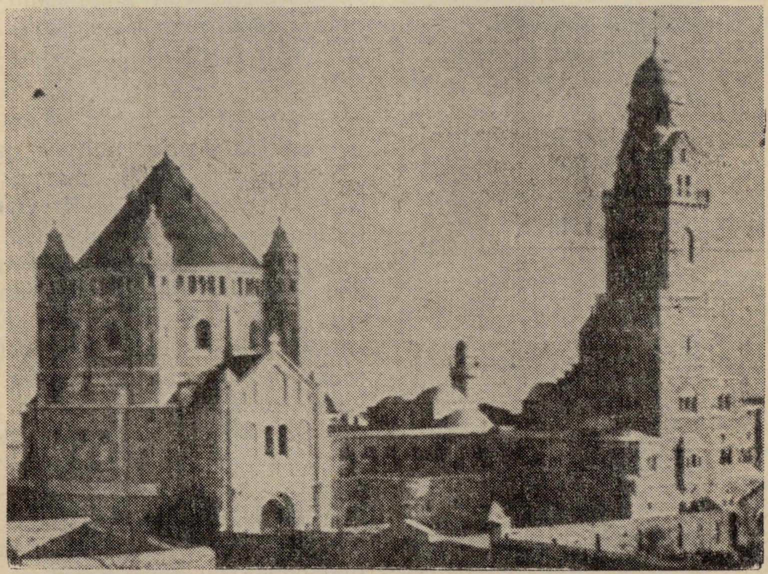

Is-Santwarju fuq l-għolja tas-Sijon fejn mietet il-Madonna.

jiet Armeni, għandu fin-naħa tal-lemin bieb ċkejken u baxx ħafna, li minnu trid tidħol biex iżżur il-kappella. Bilkemm tilqa' erba' jew ħames persuni. Quddiem il-bieb sewwa hemm artal żgħir miksi bl-irħam. Dan hu l-qabar tal-Madonna. Il-ħitan tal-kappella huma mżejna bid-damask, imma fin-naħa t'isfel għadu jidher il-blat. Il-kappella qiegħda f'idejn il-Patrijiet Griegi, u l-Patrijiet Franġiskani għandhom biss il-jedd li darba fis-sena jiddisin. Fosthom insemmu l-kappella tal-Patrijarka San Ġużepp, minn fejn kont tidħol għall-knisja mibnija qabel il-Kruċjati, u fejn ġiet midfuna r-Reġina Marija, mart ir-Re Baldovinu III, u Kostanza, omm Boemondo III Prinċep ta' Antjokja. Hemm ukoll il-kappella dedikata lil San Ġwakkin u lil Sant'Anna; u hawn fl-1161 ġiet midfuna r-Reġina Melisenda, bint ir-Re Baldovinu I u mart Folco minn Anjou, Re ta' Ġerusalem.

Aktar 'l isfel fejn hemm il-kappella tal-qabar hemm diversi artali li jiġu uffizjati mid-diversi kwalitajiet ta' patrijiet Armeni, Sirjani, li għandhom il-jedd jinqdew bil-Knisja ta' l-Assunzjoni.

X'ħasra li Santwarju bħal dan mhux qiegħed f'idejna l-Kattoliċi. Imma qegħdin fi żmien meta x-xewqa talgħaqda bejn l-insara kollha qiegħda tinħass u titħeġġeġ. Nitolbu 'l Madonna biex taqlagħlna din il-grazzja li ma ndumux ma naraw isseħħ il-għaqda, biex hekk kull nisrani bla ebda tfixkil ikun jista' jaqdi dmiru f'kull ħin u kuljum.

P. MIKIEL CATANIA, o.f.m.

Santa Katerina ta' Lixandra

JEKK tħares lejn mappa tal-Baħar Nofsani, taħt il-Palestina tara bħal ilsien ta' art li jibqa' dieħel ġewwa l-Baħar l-Aħmar. Dak l-ilsien ta' art igħidulu l-Barr ta' Sina.

Fit-tarf ta' dan il-barr jinsabu tliet iġbla quddiem xulxin. It-tnejn tattruf bil-Għarbi jgħidulhom Ġebel id-Dejr u Ġebel Katarin. Tan-nofs igħidulu Ġebel Ħoreb. Hawn se nsemmu biss l-iġbla tal-ġnub, għax kif qalu dejjem ir-Rħieb Griegi li jgħammru fihom hemm tinsab midfuna Santa Katerina ta' Lixandra, ġewwa knisja f'nofs Dejr mibni mill-Imperatur Ġustinjanu, għal ħabta ta' nofs is-seklu sitta. Fis-seklu għaxra nkitbet ukoll il-ġrajja sħiħa ta' din il-Qaddisa, u kitibha wkoll wieħed Bizantin jismu Simon Metafraste. Il-ġrajja, fil-qosor, hi din li se ngħidu hawnhekk.

Katerina twieldet f'Lixandra fissena 285 Wara Kristu, meta kien Patrijarka ta' dik il-belt San Teona. Sena qabel kien laħaq Imperatur ta' Ruma Djoklezjanu, u rażżan lill-Berbrin li kienu ġejjin u sejrin jaħbtu għat-truf ta' l-Imperu. Bil-mistrieħ li waqa' wara t-trażżin tal-Berbrin, id-Djiena Nisranija, f'Lixandra, kibret u ħadet ir-ruħ.

Il-familja ta' Katerina kienet Pagana, u t-trobbija li trabbiet hi, kienet Pagana wkoll. Meta kibret ftit, marret titgħallem fi skola kbira f'Lixandra, skola mwaqqfa minn wieħed jismu Tolomew Sôter. Katerina kellha moħħha tajjeb u wriet ħila kbira fittagħlim ta' l-ilsien Grieg u fil-Filosofija. Għarfet ukoll x'kienet id-Djiena Nisranija mingħand wieħed Râħeb Nisrani, li kienet tħobb titħaddet miegħu, imma baqgħet Pagana. Dak li ġegħilha taqleb Nisranija kienet ħolma, kif se naraw hawn taħt.

Kif kienet rieqda, lejla waħda, Katerina ħolmot li ra mara sabiħa għallaħħar, li fuq driegħha kellha ifel żgħir ta' ġmiel kbir. Katerina lil dan it-tifel riedet tkelmu, imma hu lanqas biss ma ried iħares lejha. Kull fejn iddurlu kien idurilha, u jaħbi wiċċu fuq sider ommu. Katerina malli stenbħet fehmet li dil-mara sabiħa kienet Mirjam, omm Ġesù, li jemmnu bih l-Insara; għalhekk marret u qalet lir-Raħeb Nisrani fuq li ħolmot. Dak qalilha li Ġeesù ċkejken ma riedx iħares lejha għax kienet għadha pagana.

Katerina, biex terġa' tara mqar filħolm dik it-Tarbija, tgħammdet u saret Nisranija. Dak il-lejl malli raqdet reġgħet ħolmot bil-Mara tal-ġmiel, li kellha fuq driegħha t-Tifel ta' l-ew-